

Osvrt na temu obuće od 1952. do 1962.

Highlights of the topic of footwear from 1952 to 1962

Emilija Zdraveva

Sveučilište u Zagrebu Tekstilno-tehnološki fakultet, Prilaz baruna Filipovića 28a, Zagreb, Hrvatska
*Korespondencija: editor@hdko.hr

Stručni rad / Professional paper
DOI: 10.34187/ko.71.1-2.2

Sažetak

Cilj ovog rada je upoznati čitatelje časopisa Koža i Obuća s objavljenim radovima vezanim uz obuću u prvom desetljeću od osnivanja društva, odnosno početka izdavanja časopisa. Zbog velikog obima objavljenog sadržaja iz navedenog perioda radovi su organizirani u tri tematska područja te se njihov sadržaj navodi u kratkim crtama. Problematika obuće u svakom radu reflektirala je realno stanje obućarske industrije iz tog vremena te danas daje uvid u bogatu ostavštinu društva koja je vrijedna spomena u jubilarnoj godini našeg časopisa.

Ključne riječi: obuća; stopalo; obućarska industrija; izrada obuće

Abstract

The aim of this paper is to familiarize the readers of The Journal Leather & Footwear with the published papers concerning the topic of footwear in the first decade since the foundation of the Society and the Journal first issues, respectively. Due to the large volume of published content from the mentioned period, the papers are organized into three thematic areas and their content is outlined briefly. The problem of footwear in each paper reflected the real state of the shoe industry from that time, and today it gives an insight into the rich legacy of the Society, which is worth mentioning in the jubilee year of our Journal.

Keywords: footwear; foot; footwear industry; footwear production

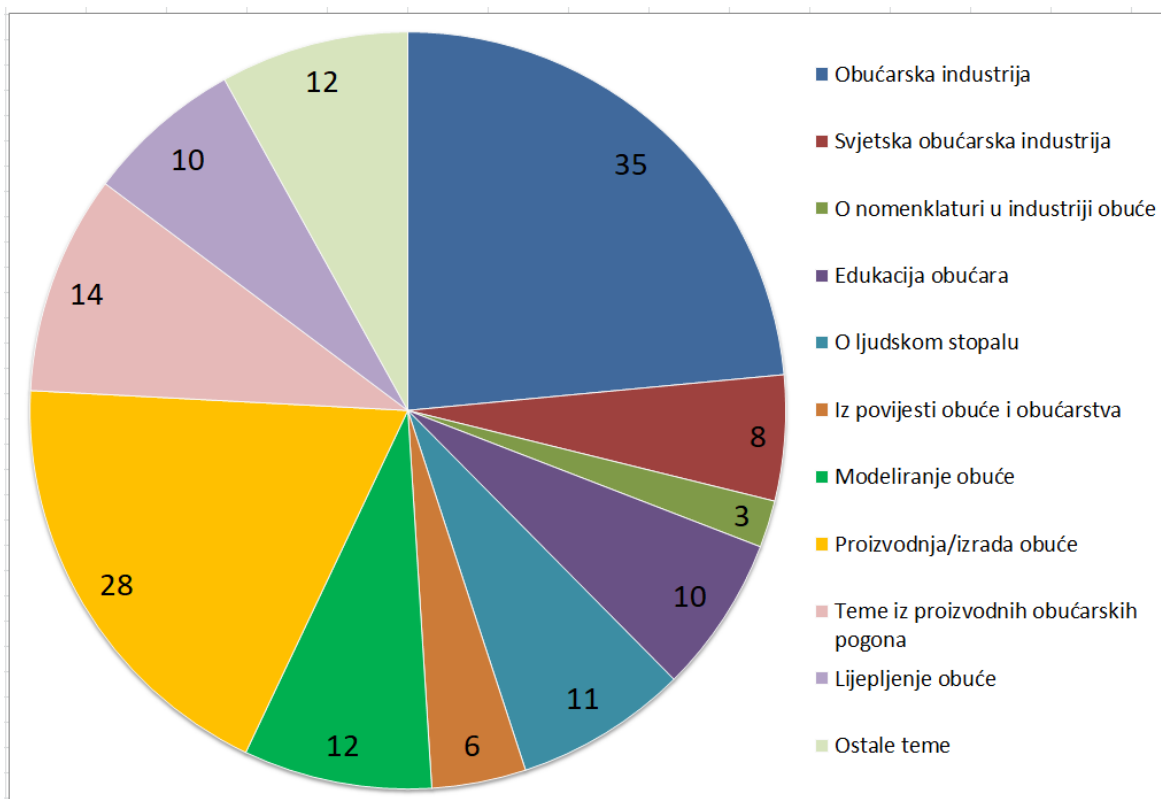
1. Uvod

Časopis Koža i Obuća davnih 50-ih obrađivao je mnoge teme iz područja kože i obuće reflektirajući realno stanje industrije u zemlji. Najzastupljenije teme radova koji se bave problematikom obuće dane su na Slici 1. Na grafu je jasno vidljivo da prevladavaju teme iz obućarske industrije i proizvodnje/izrade obuće prema broju objavljenih radova (ukupan broj objavljenih radova je 35 i 28) u periodu prvog desetljeća od početka izdavanja časopisa (od 1952. do 1962. godine). U nastavku ovog rada bit će govora o najznačajnijim objavama u okviru područja: stopalo i obuća, problematici u obućarskoj industriji te proizvodnji obuće. Kada se obrađuju teme iz područja "stopalo i obuća" autori najčešće govore o zdravlju stopala i mogućim deformacijama kod nošenja

neudobne obuće. Opisivani su procesi proizvodnje razne vrste obuće, počevši od modela/skica, krojenja ili obrade kože, izrade drvenih kalupa, gumenih donova ili npr. lijepljenja dijelova obuće. Značajna tema iz obućarske industrije je suradnja s industrijom kože kao i problem cijene kožne obuće zbog veće potražnje za gumenom obućom.

2. Stopalo i obuća

Zadatak stopala je da nosi težinu tijela, uspravno ga drži, omogućava mu stabilnost i ravnotežu. Obavlja statičke i dinamičke zadatke, te ublažava udarce pri hodanju, trčanju, skakanju, a sve zbog svoje građe koja uključuje: kosti, veze i mišiće. Oštećenje bilo kojeg sastavnog dijela stopala otežati će njegovu normalnu funkciju [1].

Slika 1. Zastupljenost radova po pojedinim temama vezanim uz problematiku obuće (1952. do 1962.)

Civilizacija je oduvijek imala utjecaj na razvoj ljudskog stopala, tako su njezini zahtjevi oduzeli slobodu kretanja stopala ograničivši ga kretanjem u obući. Iako se obuća primarno pojavljuje kako bi se stopalo zaštitilo od zime, vlage ili vrućine, u nekom periodu u povijesti (ali i danas) forma obuće je bila takva da je zasigurno dovođila do njegove deformacije [2]. Obuća s jedne strane štiti stopalo od npr. povreda, a s druge strane ima mehanički utjecaj na stopalo tako što izaziva i određene tjeskobe. O tome je bilo govora u radovima 50-ih, koji se odnose na veliki broj pritužbi pacijenata zbog poteškoća sa stopalima/nogama [3]. Spominje se da je 50-70 % populacije iz tog perioda imalo poteškoće s hodanjem ili duljim stajanjem, poglavito u starijoj dobi. Najčešći uzroci deformiteta stopala koji su se spominjali su: uski prednji dio cipela i visoke pete kod ženske obuće, ali i kretanje po ravnom i tvrdom tlu [4]. U jednom od stručnih radova temeljito je objašnjen utjecaj kalupa obuće na stopalo i sami hod, tj. kalup je odgovoran i za izgled obuće, ali i za udobnost, lakoću hodanja, pokretljivost i pravilan pritisak stopala. Također se spominje i neophodna suradnja ortopeda i modelara obuće [5]. Ortopedska obuća se spominje kao vrlo važna u nastavku liječenja

stopala nakon ortopedskih zahvata ili kod deformacija koje se ne mogu ispraviti. U radu se opisuje izrada obuće specijalne namjene odnosno kako bi se postigla korekcija kod deformiranog stopala [6]. Neke od deformacija su: spušteno stopalo, ravno stopalo, slabašno stopalo, izdubljeno stopalo, šiljasto stopalo, kukasto stopalo, bagavo stopalo, izvrnuti palac itd. [6, 7]. Kod spuštenog stopala uzdužni luk je kraći i niži, dok se kod ravnog stopala kao teža deformacija pojavljuju spljoštenost luka stopala, iskrivljeni prednji dio stopala i nagnutost gornjeg dijela petne kosti prema unutra [7]. Potrošačima s manjim deformacijama stopala predlaže se izrada tzv. sanitarne obuće. Za izradu takve obuće spominju se odgovarajući kalupi za npr. spušteno stopalo, a također se spominju i šira tabanica, zglobnjak od čelika, čvrsti lubovi, jastučići za podizanje rista i sl. Prema gore navedenom spominju se i odgovarajući strojevi za postizanje istih: kalupi dva stupnja od svakog broja, štance za tabanice, za čelični zglobnjak, za kožne jastučice i za povinuti dio tabanice te forme za prešanje tabanica [8]. Jedna od mnogih tema vezana uz zdravlje stopala je i proces znojenja stopala. U ovoj temi su navedeni razlozi prekomjernog znojenja stopala i prevencija istih. Poglavito se ističu materijali od

kojih je obuća izrađena, pri čemu prednost imaju materijali životinjskog porijekla (koža, vuna) jer imaju sposobnost upijanja znoja [9].

3. O industriji obuće

Razvoj industrije obuće potiče se povećanjem opskrbe sirovine u zemlji, korištenjem alternativnih materijala za potplate (umjesto kože koristiti materijale iz ostataka kože), rekonstrukcijom tvornica kože, modernizacijom tehnoloških procesa, iskorištenjem otpadnih materijala, primjenom znanstvenih rezultata i sl. [10]. Spominje se i izobrazba modelara obuće, kao i prodavača obuće s naglaskom na znanje o obućarskoj struci ali i koži [11, 12]. Korak ka modernizaciji u industriji obuće bila je i primjena infracrvenih zraka kod sušenja obuće prilikom npr. lijepljenja gumenih đonova [13]. O industrijskoj proizvodnji drvenih kalupa za dječju obuću stručnjaci su predlagali pregled stotina dječjih stopala u zemlji da bi se izradio model cipela koji će omogućiti zdravi razvoj dječje noge [14]. Problemi koji se spominju kod obućarske industrije osim stupnja mehanizacije uključivali su i stanje organizacije proizvodnog procesa i sustava ekonomskog pokazatelja u poduzećima. Stanje proizvodnje obuće u zemlji u periodu 50-ih dan je u Tablici 1 [15]. Druge teme koje se spominju iz industrije obuće uključivale su npr. uštedu materijala u krojačnici i štanceraju obuće, a to je značilo da radnici koji rade u ovim odjelima utvrde kapacitet ili proizvodnju po količini, kao i kvalitetu rada te racionalizaciju korištenog materijala. U radu je dana vrlo temeljita analiza i uspjeh svakog radnika što je djelovalo jako pozitivno na svakog pojedinca kako se ističe [16]. Proračun utroška materijala (osnovnog, pomoćnog i sitnog) bio je od velikog značaja jer je usko vezan uz ostale grane industrije poput: tekstilne, kemijske, gumarske i sl. Taj se podatak koristio za planiranje jednogodišnje proizvodnje i za ugovaranje isporuka potrebnih materijala [17]. Povećanje cijene kožne obuće rezultat je niza organizacijskih problema u tvornicama. Kvalitetna organizacija je trebala obuhvatiti: plan proizvodnje, odnosno koliko, gdje, kada, nadalje normativ nabave, normativ zaliha sirovine, normativ poluproizvoda, normativ gotovih proizvoda, normativ prodaje, normativ radne snage, normativ kvalitete itd. Također je trebalo riješiti probleme vezane uz modeliranje, snabdijevanje pogona s osnovnim i pomoćnim materijalima, štednju s materijalima, održavanje

duljine tehnološkog procesa i planske discipline, kontrolu održavanja strojnog parka i uz obrazovanje sadašnjih i budućih kadrova [18]. Porastom potražnje jeftine gumene obuće javlja se ozbiljan problem u razvoju kožarske industrije odnosno obućarske, jer su oni usko povezani. Ono što se razmatralo je odmjerjenost odnosa cijene gumene i kožne obuće te prilagodba proizvodnih kapaciteta prema onim artiklima koji će odgovarati sve većim zahtjevima tržišta [19].

4. Izrada obuće

Iz ovog perioda spominju se načini izrade sljedeće obuće: kovana, fleksibilna, s zakovicama, šivana, lijepljena i ostale vrste. Kovana obuća je bila na prvom mjestu po broju proizvedenih pari, dok se ramšivana obuća ubrajala u najkvalitetniju i najrašireniju u svijetu. Domaća industrija u to vrijeme nije mogla proizvoditi ramšivanu obuću u velikom broju zbog pomanjkanja odgovarajućih materijala i strojeva za tu vrstu obuće. Iako se po izgledu klamovana obuća nije razlikovala od ramšivane, kvaliteta joj je bila daleko niža, a to se očitovalo u tvrdoći, zbog metalnih žica i čavala [20]. Zbog nedostatka kože, a poglavito đonske kože, došlo je do prisilnog prelaska na izradu obuće s gumenim đonom. Izrada ove obuće uključivala je tri vrste preše za vulkanizaciju: preše za proizvodnju kućne obuće sa primjenom lagane mjehuraste gume, preše za proizvodnju papuča za vježbanje kao i obuće s tekstilnim gornjim dijelom, te preše za proizvodnju ostalih vrsta obuće kao npr. radničkih, vojničkih i sl. [21]. Većina radova na temu proizvodnje obuće obuhvaćala je detaljan opis izrade kalupa, kao npr. kalupa za gumenu obuću, kalupa za dječju obuću, drvenih kalupa, nadalje izrada fleksibilne obuće, proces lijepljenja obuće i sl.

Izrada kalupa za gumenu obuću uključivala je: izradu idejne skice s opisom, izradu prototipa drvenog kalupa, izradu šablona za obradu kalupa po prototipu, umnožavanje šablona za sve brojeve, izradu drvenih modela kalupa, izradu jezgra, izradu kokila, te lijevanje i obradu kalupa [22]. Kod dječje obuće ističu se faktori koji određuju stvarnu dužinu obuće u odnosu na dječje stopalo i to: dužina stopala, oblik vrha kalupa, visina peta i dubina prednjeg ojačanja [23]. O izradi dječje obuće spominju se sljedeći zahtjevi: obuća ne smije biti uska, tj. mora biti dulja i šira od noge, obuća ne smije imati drvene ili čelične zglobnjake, niti čvrste đonove, đon kod prstiju

Tablica 1. Struktura proizvodnje obućarske industrije [15]

Godišnja proizvodnja pari cipela	Broj poduzeća	Struktura	Ukupno god. proizvodnja - plan za 1958.	Struktura
do 100.000	15	43	888	8,5
od 100.000 do 200.000	8	23	1.125	10,8
od 200.001 do 300.000	3	8,5	715	6,9
od 300.001 do 500.000	4	11	1.416	13,6
od 500.001 do 800.000	2	6	1.220	11,7
preko 800.001	3	8,5	5.050	48,5
Ukupno:	35	100	10.414	100

mora biti širok, te pete moraju biti niske [24]. Kod izrade fleksibilne obuće opisan je novi način spajanja tj. lijepljenja umjesto spajanjem žicama. Prednosti nove metode uključivale su povećanu proizvodnost, manji utrošak kože gornjih dijelova, te povećanu kvalitetu, trajnost obuće i sl. [25]. Lijepljenje fleksibilne obuće omogućavalo je spajanje vlažne đonske kože sa suhom gornjom kožom kako bi se nastavilo spajanje šivanjem [26]. Ljepila koja su se koristila kod izrade obuće bila su: nitrocelulozna, ljepila iz umjetnih smola, dvokomponentna ljepila, ljepila s jednom komponentom te infracrvena ljepila [27]. U obućarskoj industriji u postupku lijepljenja đona najčešće je korišteno ljepilo na bazi umjetnog kaučuka tj. neoprena. Za kvalitetno lijepljeni đon ljepilo mora ispuniti sljedeće zahtjeve: lagano nanošenje, čvrsto prijanjanje, dobra adhezija na površini materijala i nakon kidanja, stabilnost i netoksičnost [28].

5. Zaključak

Zastupljenost tema vezanih uz obuću u periodu od 1952. do 1962. godine je velika te su u ovom radu teme organizirane u tri šire skupine: 1) stopalo i obuća, 2) obućarska industrija i 3) proizvodnja/izrada obuće. Većina radova pripada drugoj i trećoj skupini, a svaki je rad reflektirao probleme, uspjehe te realni razvoj industrije u regiji. Autori su vrlo objektivno govorili o poteškoćama u obućarstvu, potrebi za izobrazbu mladih stručnjaka, nužne relacije između kožarske i obućarske industrije, neophodnom balansu cijene i kvalitete kožne obuće zbog velike potražnje gumene obuće i sl. Opseg publiciranih radova, tj. brojeva časopisa na godišnjoj razini bio je vrlo velik što je dokaz bogatog iskustva i znanja stručnjaka iz ovog područja i svakako rada društva te značaja industrije.

Literatura

- [1] Bobić R.: Poznajemo li svoje stopalo, *Koža & Obuća* **7** (1958.) 6, 209-213
- [2] Ruszkowski I.: Stopalao i civilizacija, *Koža & Obuća* **2** (1953.) 1, 19-20
- [3] Ruszkowski I.: Noga i obuća, *Koža & Obuća* **1** (1952.) 1, 13-14
- [4] Ruszkowski I.: Utjecaj obuće na razvoj stopala, *Koža & Obuća* **2** (1953.) 4, 145-149
- [5] Stanković M.: Noga - kalup i obuća, *Koža & Obuća* **2** (1953.) 1, 21-24
- [6] Ruszkowski I.: Deformitet stopala i ortopedska obuća, *Koža & Obuća* **5** (1956.) 6, 215-218
- [7] Bobić R.: Najčešće oboljenja stopala, *Koža & Obuća* **7** (1958.) 7, 253-256
- [8] Franko J.: Sanitarna obuća, *Koža & Obuća* **8** (1959.) 9, 327-329

- [9] Mandić V.: Znojenje stopala, *Koža & Obuća* **2** (1954.) 2, 57-60
- [10] Babić Z.: Nekoliko misli u vezi sa razvojem industrije kože i obuće, *Koža & Obuća* **1** (1952.) 1, 2-7
- [11] Fischer H.: Potrebno je posvetiti više pažnje izobrazbi prodavača obuće, *Koža & Obuća* **1** (1952.) 2, 63-64
- [12] Franko J.: Problemi našeg obućarskog modelarstva, *Koža & Obuća* **1** (1952.) 1, 17-18
- [13] Rant J. A.: Infracrvene zrake u industriji obuće, *Koža & Obuća* **1** (1952.) 2, 61-62
- [14] Colner E.: Industrijska proizvodnja drvenih kalupa za obuću, *Koža & Obuća* **2** (1953.) 2, 71-73
- [15] Bogdanov S.: Neki problemi industrije kože i obuće u nastupajućem periodu, *Koža & Obuća* **7** (1958.) 2, 41-46
- [16] Jansa J.: Utvrđivanje uštede u odelenju krojačnice i štanceraju, *Koža & Obuća* **7** (1958.) 9, 339-348
- [17] Hardi V.: Uloga i značaj kalkulacije u industriji obuće, *Koža & Obuća* **8** (1959.) 5, 165-173
- [18] Hajduk J.: Problemi u našoj obućarskoj industriji, koji utječu na cijene obuće, *Koža & Obuća* **5** (1956.) 9, 339-343
- [19] Knežević L.: Uznemiravajuće pojave u industriji kože i obuće, *Koža & Obuća* **8** (1959.) 10, 361-364
- [20] Josip F.: Štetno djelovanje neutralizirane podstavne kože i krzna, *Koža & Obuća* **4** (1955.) 5, 203-204
- [21] Hinko Fischer E.: Vulkanizirana obuća, *Koža & Obuća* **5** (1956.) 7, 261-264
- [22] Kezdi J.: Izrada kalupa za proizvodnju gumene obuće, *Koža & Obuća* **6** (1957.) 3, 91-93
- [23] Stokanović M.: Izrada kalupa i obuće za decu, *Koža & Obuća* **4** (1955.) 4, 153-158
- [24] Hinko Fischer E.: Dječja obuća, *Koža & Obuća* **1** (1952.) 1, 15-16
- [25] Ilić K.: Kako poboljšati izradu fleksibilne obuće, *Koža & Obuća* **2** (1953.) 3, 97-98
- [26] Franjo L.: Lijepljenje kao zamena za spajanje žičanim sponama, *Koža & Obuća* **2** (1953.) 3, 99-100
- [27] Hinko Fischer E.: Ljepila u cipelarskoj industriji, *Koža & Obuća* **4** (1955.) 3, 105-107
- [28] Tepla-Jašo A.: Proizvodnja i ispitivanje lepila na neoprenskoj osnovi, *Koža & Obuća* **11** (1962.) 12, 409-416